MAA PONTEVA

LAPIN MAASEUTUOHJELMA 2013

TIIVISTELMÄ

LAPIN LIITTO 2005

MAA PONTEVA – LAPIN MAASEUTUSUUNNITELMA 2013
TIIVISTELMÄ

Maaseutu niin Lapissa kuin muuallakin Suomessa on monien haasteiden edessä. Kunnissa ja kylissä haetaan ratkaisuja vaikeisiin kysymyksiin: miten vastata kaupunkien nuoria houkuttelevaan vetovoimaan; miten turvata erikoistuvan ja tehostuvan maatalouden rinnalle moni- ja pienimuotoisempi alkutuotanto; miten tarjota hyvät palvelut myös heille, jotka ovat valinneet maaseudun asuinpaikakseen jne. Maaseutu on käymässä läpi moninkertaista rakennemuutosta. Elinkeino-, väestö- ja palvelurakenteet ovat samanaikaisesti murroksessa.

Maa Pontevassa – Lapin uudessa maaseutuohjelmassa, asetetaan tulevaisuudelle rohkeasti visio. Ohjelmassa esitetään runsaasti keinoja asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Joukossa on jo meneillään olevien kehityskulkujen vahvistamista, mutta myös aivan uusiakin avauksia. Esimerkiksi *Arktinen tuotanto* – käsite otetaan käyttöön kuvaamaan Lapin luonnonvaraperusteisen tuotannon erityisiä olosuhteita ja samalla luomaan mielikuvaa pohjoisen tuotannon korkeasta laatutasosta. Luonnontuoteala ja bioenergiatuotanto avaavat uusia suuria mahdollisuuksia. Ne kasvavat perustuotannon ja matkailun rinnalle merkittäviksi tulonlähteiksi. Kulttuuristakin alkaa viritä elinkeinollista toimintaa. Mahdollisuuksia esitetään ohjelmassa monia.

Elinkeinojen lisäksi **Maa Ponteva** -ohjelmassa käsitellään useita maaseudun tulevaisuuden kannalta elintärkeitä teemoja kuten palveluita, ympäristön laatua ja kylätoimintaa.

Maaseutuohjelma toteutetaan pääosin tulevan EU-ohjelmakauden 2007 - 2013 kehittämisvaroin. Ohjelman hyvien esitysten toteutuminen edellyttää vastuun kantamista ja sitoutumista paitsi viranomaisilta myös maaseudun yhdistyksiltä, kylien toimijoilta ja aivan yksityisiltä ihmisiltäkin.

Tässä kirjasessa esitetään **Maa Ponteva** –ohjelman keskeinen sisältö tiivistettynä. Täydellinen ohjelmaraportti on saatavissa Lapin liiton Internet-sivustolta www.lapinliitto.fi.

Lokakuussa 2005
Maakuntajohtaja Esko Lotvonen

I LAPIN MAASEUDUN NYKYPÄIVÄ

Lapin maaseudun tuotanto- ja asutusrakenne on monimuotoinen: laajassa maakunnassa on monenlaisia maaseutualueita. Lappilainen maaseutumaisema on pohjoisten luonnonolojen aluetta, johon ovat piirtäneet jälkensä niin perinteiset kuin modernitkin elinkeinot – eri tavalla eri osissa maakuntaa. Lappilainen asutus on sijoittunut vesistöjen ja niitä yhdistävien pääteiden varrelle nauhamaisina kylinä sekä kuntakeskusten yhteyteen. Myös matkailukeskukset ovat merkittäviä asutuskeskittymiä.

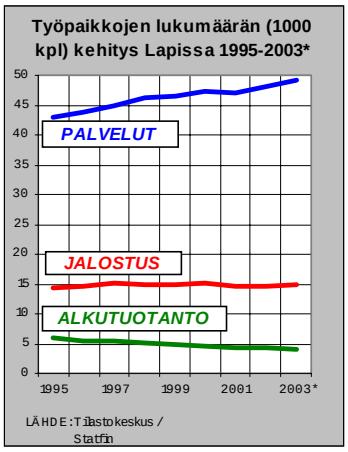

Lapin viimeaikaiseen kehitykseen on jälkensä piirtänyt 1990-luvun alkupuolen lama, jonka takia Lapin ja sen maaseudun kehittämisen painopisteenä on elinkeinojen ja yritystoiminnan kehittäminen. Lamavuosina Lapista katosi yli 20 000 työpaikkaa. Sittemmin Lappi on lähtenyt lamasta nousuun ja työpaikkojen kokonaismäärä on lisääntynyt. Kuitenkin alkutuotannon työpaikkojen määrä on vähentynyt viimeisten kymmenen vuoden aikana peräti kolmanneksella.

Lappilainen maatalous perustuu maidon- ja lihan tuotantoon. Maatalouden myyntiuloista noin 80 % tulee maidosta. Naudanlihan osuus myyntitulosta on n. 10%. Kotieläintuotannossa Lappi profiloituu myös Lammastalouteen. Lapissa on noin 160 lammastilaa ja niillä lähes 10 500 tukikelpoista eläintä. Lähes koko Lappi on poronhoitoaluetta. Poronomistajia on runsaat 4 000.

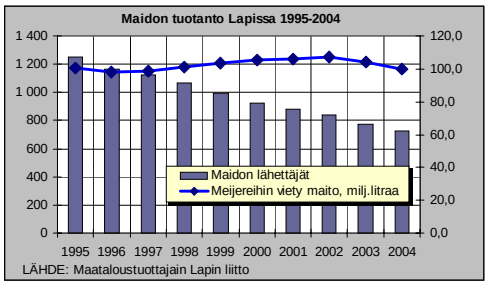

Väestön ikääntyminen aiheuttaa muutostarpeita maaseudun palveluille. Kunnissa joudutaan pohtiman, miten vanhenevalle väestölle tarjotaan palvelut tasavertaisesti koko kunnassa. Kun etupäässä nuoria ja työikäisiä ihmisiä muuttaa kasvukeskuksiin, henkinen ja toiminnallinen pääoma keskittyy harvemmille ihmisille. Kylien kehittämistyö kuormittaa aktiivisia maaseudun asukkaita entistä enemmän ja seurauksena voi olla väsyminen. Kylien toimeliaisuuden heikentyminen johtaa myös siihen, että kulttuurimaisema vähitellen rapistuu ja maaseudun vetovoima houkuttelevana asuinympäristönä vähenee.

Lapin maaseudulla yrityskulttuuri on ohutta ja pääomista on puutetta. Yrittäjäosaamista ja yrittäjähenkisyyttä tarvitaan lisää. Lapin maaseutu on käynyt läpi rakennemuutoksen maa-, metsä- ja porotaloudesta palvelukulttuuriin ja uusien toimintatapojen omaksuminen vaatii aikansa. Viimevuosina on kuitenkin etenkin kaupunkien ja matkailukeskusten läheiselle maaseudulle virinnyt ilahduttavasti uutta yritystoimintaa uusille toimialoille.

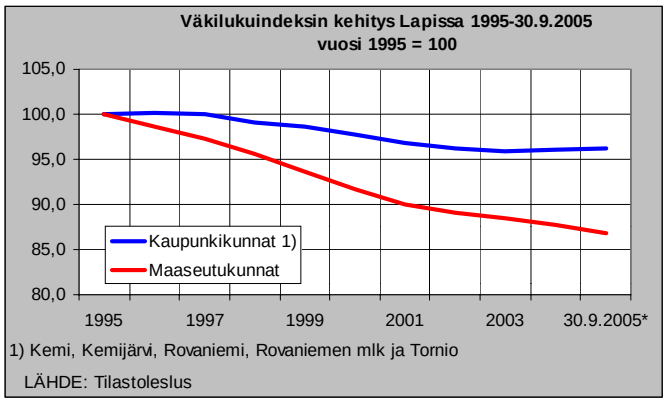

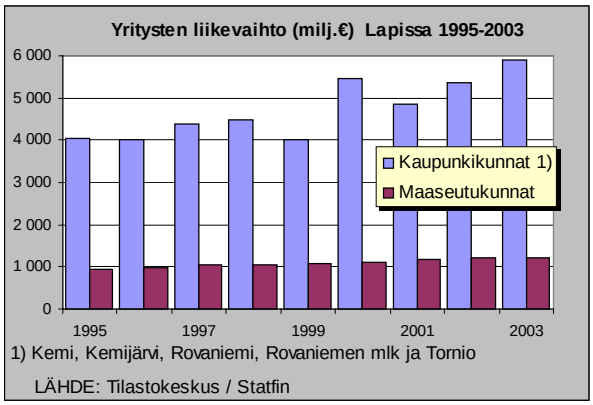

II VALO- JA VETOVOIMAINEN LAPIN MAASEUTU – VISIO VUODELLE 2013

Lapin maaseudulla on monia vahvuuksia, joitten varaan voidaan hyvää tulevaisuutta rakentaa. Luonto tarjoaa asumiselle puhtaan, turvallisen ja rauhallisen ympäristön. Kyläyhteisöissä yhteiset tapahtumat ja talkooperinne sekä sukupolvien toiminnallinen ketju luovat yhteisöllisyyttä. Elinkeinojen ja yrittäjyyden kehittämisessä verkostoituminen ja yhteistyö yli hallinnollisten rajojen lisää tehokkuutta ja antaa pohjaa menestystuotteiden ja –palvelujen kehittämiseen. Tulevaisuudessa Lapin maaseudulla yrittäjyyteen kasvetaan työelämä- ja elinkeinolähtöisesti. Perinteen ja luonnon hyödyntäminen ovat elinkeinojen vahvuuksia, jotka nostetaan uuden kulttuurisen toimintaympäristön voimavaroiksi. Lapin maaseudun vetovoimainen ympäristö houkuttelee uusia asukkaita ja yrityksiä ja maaseudun asukkaat saavat toimeentulonsa asuinseudultaan. Maaseudun näkyvyyttä ja tunnettavuutta korostetaan siten, että Lapin haja-asutusalueesta tulee valo- ja vetovoimainen Lapin maaseutu.

Maa Ponteva visio

Lapin maaseudulla harjoitetaan vireää ja monialaista yritystoimintaa. Kannattava ja luova yrittäminen koostuu korkealaatuisesta arktisesta alkutuotannosta ja jalostuksesta. Voimakkaasti kehittyviä veturialoja ovat pohjoinen luonnontuoteala ja kylien paikalliskulttuuria hyödyntävä matkailu. Koulutus vastaa Lapin maaseudun osaamistarpeita ja liiketoimintaosaamisen taso on korkea.

Julkinen sektori, yritykset ja maaseudun yhdistykset tuottavat yhteistyössä asiakaslähtöisiä palveluja, jotka turvaavat hyvän elämän mahdollisuudet ja synnyttävät uudenlaista palvelu- ja kulttuurialan yritystoimintaa.

Lapin maaseudulla eletään viihtyisässä ja turvallisessa ympäristössä. Kotiseudun kehittäminen on tavoite, joka yhdistää lappilaiset maaseudun asukkaat toimimaan tasavertaisessa yhteistyössä toistensa arvoja kunnioittaen

III MAA PONTEVA 2013 OHJELMAN STRATEGIA-ASKELEET

Edistetään Lapin maaseudun monialaista yrittäjyyttä

Lapin maaseudun elinvoimaisuuden ytimen muodostavat kannattava yritystoiminta ja yrittäjämäinen elämäntapa. Alkutuotannon kannattavuuden ja monialaisen maaseutuyrittäjyyden edistäminen ovat lähtökohtia Lapin maaseudun elinkeinojen kehittämiselle. Maaseudun tuotteiden jalostusastetta nostetaan ja Lappiin rakennetaan elintarvikealan ja luonnontuotealan verkostomaiset klusterit. Lapin maaseudun tuotteiden korkealaatuisuuteen panostetaan ja eri elinkeinojen välistä verkostoitumista etenkin markkinoinnissa edistetään hyödyntäen Lapissa olevaa luovaa osaamista.

Lapin matkailu tarjoaa maaseudun yrityksille tuotteiden ja palvelujen tärkeän asiakaskunnan ja etenkin matkailukeskusten ja maaseudun välistä sopimuksellista yhteistyötä tiivistetään. Tutkimusta, koulutusta ja neuvontaa kehitetään vastaamaan käytännönläheisesti elinkeinojen tarpeisiin. Yrittäjyyden vahvistaminen vaatii liiketoimintaosaamisen vahvaa kehittämistä. Monialayrittäjyys edellyttää myös joustavien rahoitus- ja koulutusratkaisujen kehittämistä.

Rakennetaan Lapin maaseudun asiakaslähtöisiä palvelukokonaisuuksia
Lapin maaseudun väestörakenteen muutos ja julkisen talouden ongelmat haastavat kehittämään uudenlaisia ratkaisuja palvelujen tuotantoon hallinnolliset alue- ja toimialarajat ylittäen. Palvelurakenteen kehitystyössä luodaan myös uusia yrittäjyyden mahdollisuuksia Lapin maaseudulle. Palvelujen asiakaslähtöisyys edellyttää palvelutarpeiden ja –tarjonnan selvittämistä ja koordinointia siten, että paikallinen, seudullinen ja maakunnallinen palvelutarjonta muodostavat maaseudun asukkaiden kannalta tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden ja palvelut kohdennetaan suunnitelmallisesti maaseudun eri asiakasryhmille. Lisäksi edistetään informaatioteknologian hyödyntämistä palvelujen tuottamisessa. Palvelutarjonnan turvaaminen on edellytys maaseudun asukkaiden aineelliset, henkiset ja sosiaaliset tarpeet täyttävälle hyvälle elämälle.

Kehitetään Lapin maaseudun perusrakenteita ja asumisviihtyisyyttä
Liikenneyhteyksien ja kunnallistekniikan hyvätasoinen ylläpito on edellytys, jotta maaseudulla asuminen on kilpailukykyinen vaihtoehto. Tieto- ja viestintäliikenteen infrastruktuuria kehitetään Lapin laajakaistastrategian mukaisesti sähköisten palveluiden tuottamisen ja jakelun kanavaksi, vetovoimaisen toimintaympäristön luomiseksi maaseudun yritystoiminnalle ja julkisen sektorin kustannustehokkaan toiminnan ja yhteistyön tiivistämiseksi. Tehokas ja kattava laajakaista tuo maaseudun asukkaiden ulottuville kaupalliset ja julkiset verkkopalvelut. Lapin maaseudun luonnonmaisemasta ja rakennetusta ympäristöstä huolehditaan suunnitelmallisesti ympäristönhoitotöillä. Maaseudun eri asukasryhmien osallisuutta elinympäristön kehittämiseen edistetään unohtamatta kausiasukkaiden näkemyksiä.

Toimitaan omaehtoisesti ja yhteistyötä tehden

Lapin maaseudun kehittämistyössä tärkeää on tukea verkostomaista kumppanuutta ja yhteisöllisyyttä, joka perustuu tasavertaisuuteen, avoimeen vuorovaikutukseen ja keskinäiseen luottamukseen. Maaseudun asukkaiden osallistumisen, omatoimisuuden ja yhteistyön lisääminen on perusta maaseudun elinvoimaisuudelle. Maaseudun elinkeinojen, palvelujen ja kylätoiminnan vahvistamisessa maaseudun kehittäjä- ja kyläyhdistyksillä on merkittävä tehtävä.

Vahvistetaan Lapin maaseudun erityisasemaa Suomen ja Euroopan Unionin maaseutupolitiikassa
Puhdas luonto, erityiset kasvuolot ja pohjoisen kulttuurin omintakeisuus ovat Euroopan pohjoisimman maaseutualueen arvokkaita erityispiirteitä. Lappi on Suomen ja Euroopan Unionin erityinen maaseutualue, jonka kehitys perustuu Lapin ihmisen ja luonnon voimavaroihin. Tärkeää on, että eurooppalaiset ja kansalliset puitteet mahdollistavat Lapin maaseudun omaperäisen elinvoimaisuuden myös tulevaisuudessa.

IV KEHITTÄMISEHDOTUKSET

YRITTÄJYYS

1. Uusia yrittäjiä maaseudulle
Neuvonta- ja tukiorganisaatioiden tulee kehittää yhteistyötään niin, että tieto yritystoiminnan mahdollisuuksista viedään yrittäjähenkisten maaseudun ihmisten luokse. Uuden yrittäjyyden edistäminen edellyttää viranomaisten ja etujärjestöjen, rahoittajien, koulutuksen ja yritysneuvonnan aktiivista yhteistoimintaa samoin kuin niiden välistä selkeää työnjakoa.

2. Monialaista ja -muotoista yritystoimintaa
Monissa tapauksissa toimeentulon hankkimista maaseudulla helpottaisi mahdollisuus harjoittaa monimuoto- tai osavuosiyrittäjyyttä. Tämä edellyttää mm. työvoimapolitiikassa ja työvoimapolitiikan

säädöksissä ja niiden tulkinnoissa muutoksia, siten, että em. ovat mahdollisia. Monialaisuuden hallinta edellyttää räätälöityä koulutusta.

3. Tutkimustieto hyötykäyttöön yrityksissä
Tutkimuksiin perustuvia yritysten tieto- ja palvelupaketteja tulee siirtää nopeasti yrityksiin. Yrityskohtainen neuvonta edellyttää, että tukiorganisaatiot ja –henkilöt jalkautuvat maaseudulle, tuottavat yrityskohtaisesti suunniteltuja palveluratkaisuja, järjestävät yrittäjille vertaiskouluttajia ja kehittävät yrittäjien johtamistaitoja erityisesti kokonaisuuden hallinnan näkökulmasta.

4. Yritystoiminnan alkuvaiheen rahoitus kuntoon
Pääomasijoittajia ja riskirahoittajia on saatava maltillisesti mukaan maaseutuyrityksiin. Maakunnallisen tai seutukunnallisten pääomasijoitusrahastojen kautta esimerkiksi avain- tai veturiyritykset, pankit, ja julkinen sektori kuten kunnat voisivat investoida nousevaan toimialaan tai yritykseen.

5. Kehitetään yrittäjien yhteistyötä
Paikallisten ja alueellisten menestystarinoiden takana on usein toimiala- ja organisaatiorajat ylittävä yhteistyö.

MAATALOUS

6. Lisää tehokkuutta kasvamalla, teknologiaa hyödyntämällä ja erikoistumalla
Maataloustuotannon kustannuksia alennetaan mm. yrityskokoa kasvattaen, uutta teknologiaa hyödyntäen, erikoistuen tai tilojen välisen yhteistoiminnan/yhteisyrittäjyyden kautta. Tuotannon rationalisointi ja nykyaikaistaminen edellyttää rahoitusmahdollisuuksien hyväksikäyttämistä, mutta samalla myös panostamista ajantasaiseen koulutukseen ja yrityskohtaiseen neuvontaan.

7. Kilpailukykyä tuotantoa monipuolistamalla
Kannattavuutta voidaan hakea lisäämällä tuotantosuuntia tilakohtaisesti. Lapissa mahdollisuuksia on esimerkiksi lammastalouden, perunantuotannon ja marjoihin liittyvän erikoistuotannon kehittämisessä. Uusia kokeiltavia mahdollisuuksia voisivat lisäksi olla pohjoisiin erityisoloihin soveltuvien uusien eläinlajien kasvattaminen lappilaisilla tiloilla tai uusien kasvien tuominen ja kehittäminen lappilaiseen peltoviljelyyn. Mahdollisuuksia on esimerkiksi hillan, mustikan, puolukan, karpalon, kaarnikan ja pensaiden viljelyssä tai ehkä kuntan hyödyntämisessä ympäristönhoitotöissä. Energiakasvituotanto etenkin huonotuottoisilla ja syrjäisillä peltoalueilla tulee olemaan varteenotettava mahdollisuus myös Lapissa tulevaisuudessa.

8. Terveet viljelijät, hyvinvoivat tuotantoeläimet
Erityisen tärkeää on huolehtia viljelijöiden fyysisestä ja henkisestä hyvinvoinnista ja jaksamisesta. Maaseutuyrittämisen erityispiirteet huomioiva työhyvinvoinnin kehittäminen on tärkeää, jotta hyvässä työiässä olevat yrittäjät jaksavat kehittää lappilaista maataloustuotantoa jatkossakin Lomituspalveluita tulee kehittää vastaamaan maatalousyrittäjien tarpeita. Eläinlääkintähuolto ja siihen liittyvä terveydenhuoltotyö on turvattava koko harvaanasutun Lapin alueella.

9. Lisää jalostusta ja suoramyyntiä
Ensiasteen jalostus on yksi keino maatalouden kannattavuuden parantamiseen ja työllistämiseen. Tuotteiden ensikäsittely avaa mahdollisuuksia suoramyyntiin paikkakuntalaisille tai Lapin matkailukeskusten keittiöiden raaka-aineeksi ilman suuria investointeja.

10. Sukupolven- ja omistajavaihdosten edistäminen
Onnistuneet ja riittävän ajoissa tehdyt omistajanvaihdokset turvaavat elinkeinorakenteen kehittymisen.

11. Arktinen maatalous – tulevaisuuden mahdollisuus

Lapin erityisolosuhteet arktisen luonnon, etäisyyksien ja harvan asutuksen osalta tulee ottaa entistä paremmin huomioon maaseutu- ja maatalouspolitiikan suunnittelussa. Tukipolitiikassa tämä näkyisi entistä selkeämpänä porrastuksena maatalouden tuissa epäedullisten tuotantoalueiden hyväksi. Lapin arktisissa, puhtaissa olosuhteissa tuotettujen tuotteiden imagoa ja sitä kautta myös hintaa tulee saada kohotettua markkinoilla. ”Lapissa tuotettu” on tae hyvästä tuotteesta tulevaisuudessa. Tämä vaatii erityistä panostamista laatuun koko elintarvikeketjussa.

METSÄTALOUS JA PUUTOIMIALA

12. Puuvarojen hyödyntämistä voidaan lisätä

Lapin metsien vuosittainen kasvu ylittää nykyiset hakkuut, joten hakkuumäärien kasvattamiseen ovat edellytykset olemassa. Lapin metsien kokonaiskasvu on lisääntynyt erityisesti nuorissa metsissä. Nykyisin n. 45% Lapin metsäteollisuuden käyttämästä puusta tuotetaan Lapissa.

13. Nuoret metsät tarvitsevat hoitoa

Jotta puuston kasvuedellytyksiä ja kasvatettavan puun laatua edelleen parannetaan, edellytyksenä ovat tehostetut hoitotoimenpiteet: taimikonhoito, harvennushakkuut, kunnostusojitus sekä metsätieverkoston ylläpito. Kun metsänomistus kaupunkilaistuu ja pirstaloituu, tämä edellyttää neuvontaa ja koulutusta sekä mediavaikuttamista faktatietojen avulla.

14. Yhteistyöllä yksituumaisuutta

Metsätalous, porotalous, luonnontuoteala ja matkailu käyttävät usein samoja alueita. Erin osapuolten välistä avointa keskustelua ja yhteistyötä tulee jatkaa hyvien ratkaisujen löytämiseksi.

15. Metsäalalla tarvitaan tekijöitä tulevaisuudessakin

Metsäsektorille ennakoidaan työvoimapulaa. Alan houkuttelevuuden lisäämiseksi metsäalaa tulee markkinoida nuorille myönteisesti tuoden esiin metsäalan työpaikkojen monipuolisuuden.

16. Lisää lappilaisen puun jalostusta

Lappilaisen puun käyttöä edistetään erityisesti maakunnan matkailurakentamisessa. Tavoitteiseen pyritään yritysverkostoissa tuotetuilla uusilla ja matkailurakentamiseen räätälöidyillä tuote- ja palvelukonsepteilla. Puunjalostuksen kehittäminen edellyttää myös tietoa Lapin puun ominaisuuksista, tuotekehitystä sekä investointeja puun ensiasteiseen jalostukseen. Puun energiakäytön edistämiseen on edelleen tarvetta. Lapin bioenergiastrategiassa 2003 -2012 esitetään kehittämistoimenpiteet, joiden toteuttamisen välittömät työllisyysvaikutukset ovat n. 300 uutta työpaikkaa vuoteen 2012 mennessä.

17. Metsäalan positiivista imago täytyy edelleen vahvistaa

Pohjoisen metsätalouden myönteistä imagoa tulee vahvistaa laaja-alaisesti kansallisella ja kansainvälisellä imagotyöllä.

POROTALOUS

18. Porotalouden kannattavuutta parannetaan

Porotaloudessa on tarvetta lisätä kannattavuutta mm. entistä tehokkaammilla kehittämis- ja tukitoimenpiteillä.

19. Lisää laatuosaamista
Laatuajattelun eteenpäin vieminen porotalouden koko verkostossa on yksi porotalouden lähitulevaisuuden keskeisimmistä tehtävistä.

20. Jatkojalostuksesta lisäarvoa
Poronlihan jatkojalostaminen erikoistuotteiksi edellyttää jalostuksen kehittämistä erityisesti tuottajalle vaihtoehtoja ja lisäarvoja tuottavalla tavalla sekä asiakaslähtöistä tuotekehittelyä ja markkinointiosaamista. poron kokonaisvaltainen käyttö (luu, nahka) koriste- ja käyttöesineiksi edellyttää muun muassa tuotekehittelyä, muotoilun osaamista, soveltuvaa teknologiaa sekä kustannusten ja hinnoittelun hallintaa.

21. Porotalouden monialayrittäjyys
porotalouden matkailutuotteiden monipuolistaminen ja poromatkailun kehittäminen on edelleen keskeinen kehittämistehtävä. Matkailun lisäksi poronhoidon monialayrittäjyyden luontevia elinkeinoja ovat mm. maa- ja metsätalous, luonnontuotteiden keräily ja kalastus sekä erilaiset kausityöt. Monialayrittäjyys edellyttää monialaista koulutusta, rahoitusta ja tukijärjestelmien joustavuutta.

22. Poron imagosta hyötyä poronhoidolle ja koko Lapille
Poron ja poronhoidon imago on tärkeä tuotantotekijä elinkeinon kannattavuuden ja jatkuvuuden tukemiseksi. Toimenpiteitä imagotyössä ovat poronhoidon ja tuotantoketjun luonnonmukaisuuden ja laadun korostaminen, tiedottaminen ja yhteistyö myönteisen imagon vahvistamisessa. Näkyvyyttä edistää isojen kansainvälisten yhtiöiden ja joulupukin liittäminen poroon. Poron imago on tärkeä myös Lapin matkailulle, minkä vuoksi porotalous on maakunnan merkittävä vetovoimatekijä.

23. Porotalous ja kestävä kehitys
Maa- ja metsätalousministeriö määrittelee korkeimman sallitun poromäärän yleensä kymmeneksi vuodeksi kerrallaan. Tavoitteena on ekologinen kestävyys. Porotalouden reunaehtoihin vaikuttavat myös muut maankäyttömuodot ja siksi luonnonvarojen ja maankäytön suunnittelussa tulee huomioida porotalouden näkökulmat.

KALATALOUS

24. Arvoketjut asiakaslähtöisiksi
Lappilaisen kalan kysynnän kasvattaminen edellyttää tuotekehitystä, joka perustuu elinkeinon arvoketjun yhteistyöhön ja markkina- ja kuluttajaselvityksiin. Asiakaslähtöisyyteen kuuluu siten jatkuva kehitystyö. Markkinoinnin edistäminen edellyttää laadun varmentamista tarkastuksilla.

Merikalastuksen kehittämisessä oleellista on lohisaaliin arvon kehitys. Parempi yksikköhinta on mahdollista saavuttaa jalostusastetta nostamalla. Tämän lisäksi merikalastuksessa ahvenen, siian ja muikun kalastusta ja markkinointia edistetään.

25. Lappilaisen kalan myynnin edistäminen
Lappilainen kala on lähiruokaa, jonka käyttöä maakunnan laitoskeittiöissä ja ravintoloissa tulee edistää. Kalan laajamittainen käyttö edellyttää toimitusvarmuutta - yhteistyötä elinkeinon sisällä. Tavoitteena on kalansaaliin ohjaaminen verkostoituvalle lähiruokaketjulle, joka pystyy kilpailemaan ostohinnoissa suurten kalatukkujen kanssa. Avainasemassa ovat ruokahuollon hankintaketjut, ravintolaketjut ja kunnat. Myös kalan suoramyyntiä suoraan tuottajalta kuluttajalle tulee edistää.

26. Keskuspakastamo
Keskuspakastamo on edellytys lappilaisen sisävesikalan viennille ulkomaille ja parantaa paikallisen kalan toimitusvarmuutta. Pakastamon myötä myös ruokakalana vähemmän arvostettujen kalojen

pyynti tulee kannattavaksi. Keskuspakastamo palvelee myös muita elinkeinoaloja, kuten porotaloutta ja luonnontuotealaa.

27. Urheilukalastuksella ja kalastusmatkailulla on hyvät kasvumahdollisuudet

Suurten ja erämaisten jokivesistöjen ansiosta urheilu- ja matkailukalastuksen lisäämiseen on Lapissa hyvät mahdollisuudet. Kalastusmatkailu perustuu Lapissa pääasiassa lohikalojen kalastukseen. Vahvalla panostuksella uusien tuotteiden ja palvelukonseptien kehittämiseen, saalisvarmuuden parantamiseen, kohderyhmämarkkinointiin ja yrittäjien väliseen yhteystyöhön voidaan kalastusmatkailusta kehittää entistä vahvempi kesämatkailutuote.

Kalastuksen tuotteistaminen on avainkysymys, jota tulee kehittää kalatalouden ja matkailualan ammattilaisten yhteistyönä eri asiakasryhmät huomioiden. Lisäksi matkailuyrittäjien ja markkinoinnin ammattilaisten tietämystä kalastuksesta tulee lisätä.

28. Uusia lajeja kalankasvatukseen ja –viljelyyn

Kirjolohen tuotannon kannattavuusongelmien takia tuotantoon on etsitty korvaavia lajeja kuten siikaa, harjusta ja rautua, joiden tuotanto on kannattavaa. Kalankasvatus edellyttää panostuksia uusien lajien poikas- ja teuraskalakasvatukseen. Ruokakalatuotannon poikaskasvatus vaatii kehittämistoimia, johon istukkaita tuottavat kalanviljelylaitokset pystyvät parhaiten vastaamaan. Erityisesti olisi kehitettävä ensimmäisen vuoden lämminvesikasvatusta, jota Lapissa ei vielä tehdä.

29. Kemijoen kalaportaat

Kemijoen pääuoman kalaportaiden rakentamisen tavoitteena on turvata luonnonlohikannan säilyminen mahdollistamalla lohen nousu kutualueilleen. Portaiden rakentamisen on suunniteltu tapahtuvan vaiheittain. Niiden toimivuus tulee varmistaa seurantatutkimuksella.

30. Kalatalouden kehittämisstrategia

Kalatalouden kehittäminen Lapissa edellyttää systemaattista suunnittelua. Elinkeinon kehittämisen pohjaksi tulee laatia kokonaisvaltainen kalatalouden kehittämisohjelma.

LUONNONTUOTEALA JA BIOENERGIATUOTANTO

31. Kehitetään luonnontuotealan koko arvoketjuja

Luonnontuotealan kehittämisen kannalta tärkeää on vahvistaa koko arvoketjun toimivuutta niin, että toiminta on laadukasta, kustannustehokasta, rationaalisesti verkostoitunutta ja pitkäjänteistä. Luonnontuotealan keruuverkostoja ja erityisesti viljelyä tulee kehittää niin, että raaka-aineen saaminen pienjalostustoimintaan ja teollisuuteen on turvattu. Myös kuljetus- ja varastointiketjun toimivuus tulee varmistaa. Tuotannon kehittämisessä oleellista on paikallisten tuottajien tiivis yhteistyö ketjun lopputuotteita valmistavien yritysten kanssa ja kuluttajille tehdyt markkinatutkimukset. Luonnontuotealan alueellisten toimintaedellytysten vahvistamisessa avainasemassa ovat alan veturiyritykset, toimijarenkaat ja osuuskunnat.

32. Tuotantoprosessit ja –teknologiat kuntoon

Tuotannon kehittäminen edellyttää uuden tuotantoteknologian ja uusien tuotantoprosessien kehittämistä. Alan laitteiden ja teknologian kehittämistä varten tehdään kehittämisohjelma Rovaniemen ammattikorkeakoulussa.

33.Tehoa luonnontuotealan neuvontaan

Luonnontuotealan neuvontapalvelut tulee liittää saumattomasti muuhun maaseudun neuvontatyöhön. Myös metsäneuvontaa kehitetään koskemaan luonnontuotteita ja niihin liittyviä erikoistuotantomahdollisuuksia.

34. Kehitetään Lapin luonnontuotteiden kysyntää
Luonnontuotealan kehitys on Lapissa voimakkaassa noususuhdanteessa ja kehittymässä kannattavaksi elinkeinoksi. Luonnontuotealan imagotyö edellyttää tutkimuksen suuntaamista alalle ja hyvien esimerkkien ja käytäntöjen levittämistä. Lisäksi selvitetään Lapin luonnontuotteiden kansainvälisen tuotemerkin luomista.

35. Verkostoitumisesta vahvuutta
Lapin luonnontuotealan klusteri rakentuu alueen yrityksistä, neuvontaorganisaatioista, oppilaitoksista, tutkimuslaitoksista ja rahoittajista. Se verkottuu ylimaakunnallisesti valtakunnallisen luonnontuotealan kanssa. Toimintaa suuntaamaan tarvitaan luonnontuotealan koordinaattori, joka toimii tutkimus-, kehittämis-, ja yritysyhteistyön edistäjänä.

36. Luomu-luonnontuotteet
Lapin tulee olla aktiivisesti mukana valtakunnallisen luonnontuotealan luomusertifioinnin kehittämisessä. Jo aloitettua keruutuotteiden luomukeräilyverkostoa tulisi edistää ja luomumetsäpaikkatiedot ottaa aktiivisesti käyttöön. Puhtaan ympäristön luomaa luonnonmukaisuuden ja terveellisyyden mielikuvaa kannattaa käyttää vetovoimatekijänä markkinoitaessa Lapin maaseudun tuotteita.

37. Bioenergiassa on mahdollisuuksia
Lapissa on erinomaiset mahdollisuudet puusta, turpeesta ja peltokasveista valmistetun bioenergian tuotannon ja käytön lisäämiseen. Lapin bioenergiastrategiassa on esitetty toimenpiteitä joilla kehitetään energiapuun korjuu-, kuljetus- ja lämmöntuotantoteknologioita, energiapuumarkkinoita, lämpöyrittäjyyttä sekä alan koulutus- ja tutkimustoimintaa. Vastaavanlainen strategia tulee laatia myös pelto- ja turve-energiaa koskien. Muualla Suomessa tehdyt tutkimukset ja kokeilut eivät välttämättä toimi Lapissa, joten myös täällä tulee käynnistää omaa kokeilu- ja tutkimustoimintaa.

ELINTARVIKEALA

38. Yhteistyötä elintarvikealalle
Yritysten pienen koon ja rajallisten resurssien takia tarvitaan yrittäjäkohtaista neuvontaa yritys- ja klusterikohtaisen tuottavuuden ja kannattavuuden parantamiseksi. Alan osaamisen ja liiketoimintaosaamisen tukemisessa keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat neuvontajärjestöt sekä tutkimus- ja oppilaitokset. Klusterin rakentaminen edellyttää laaja-alaista yhteistyötä ja esimerkiksi yhteinen tietokanava, yhteystietorekisteri, on tarpeen alan kehittämiseksi.

39. Edistetään elintarvikealan asiakas- ja markkinalähtöisyyttä
Lapin matkailukeskukset tarjoavat paikalliselle elintarviketuotannolle lähimarkkinat, joiden hyödyntämistä tulee lisätä. Maakunnan ruokahuolto ja erityisesti suurkeittiöt muodostavat toisen tärkeän asiakasryhmän. Matkailu ja maakunnan omat suurtaloudet ovat erilaisia asiakasryhmiä, joten tuotekehittelyä varten tulee tehdä kuluttajatutkimuksia, tarvekartoituksia ja luoda toimivat asiakaspalautejärjestelmät. Asiakkaiden kulutustottumusten tuntemus on oleellista myös silloin, kun Lapin huipputuotteita markkinoidaan kansainvälisille markkinoille.

40. Lisää toimintavarmuutta, tasokkaampaa tuotantoteknologiaa ja toimivaa logistiikkaa
Jotta elintarvikealan tuottajat voivat keskittyä oman tuotantonsa kehittämiseen ja alan jatkuvuus on vakaalla ja jatkuvalla pohjalla, raaka-aineen hankinnan ja tuotteiden myynnin tulee toimia sopimuksellisesti ja pitkäjänteisesti. Tuotteiden menekin vuotuiseksi turvaamiseksi tulee kehittää suoramyyntiverkostoja, edistää ruokapiirimäistä sopimustuotantoa yksityisille kuluttajille ja paikallista sopimustuotantoa esimerkiksi suurkeittiöiden ja ravintoloiden kanssa. Myös raaka-aineiden hankinnan turvaamisessa suositaan sopimuksellisuutta. Raaka-aineiden keräilyverkostojen ja tuotteiden jakeluverkostojen kehittäminen on tärkeää. Pienten yritysten tuotantoteknologisen tason kohottaminen edellyttää investointeja ja yhteistyömuotojen kehittämistä.

41. Elintarviketurvallisuutta ja laadun hallintaa
Korkeatasoinen ja kokonaisvaltainen laatujärjestelmä on Lapin maaseudun elintarvikkeiden kilpailuvaltti. Siksi tulee kehittää EU:n ja kansallisten säädösten mukainen laatujärjestelmä ja samalla tukea neuvonnan avulla alan yrittäjien laatuosaamista. Laatujärjestelmät kehitetään läpinäkyviksi, jotta tuotteen alkuperää ja käsittelyä voidaan arvioida. Koko tuotantoketjun eri vaiheet aukaistaan kriittisten kohtien ja kehittämistoimenpiteiden löytämiseksi tavoitteena tehokas ja järjestelmällinen laatutyöskentely.

42. Lapin elintarvikkeiden alkuperämerkki
Lapin maaseutu profiloidaan **arktiseksi** alueeksi, josta toimitetaan hyvälaatuisia tuotteita. Lapin alkuperämerkki kertoo laadusta ja laatuketjusta. Sillä varustetun tuotteen pääraaka-aineen on oltava lappilaista alkuperää.

MATKAILU

43. Maaseudulta palveluita matkailukeskuksille
Matkailukeskukset ovat Lapin matkailun vetureita ja niiden vetovoimaa tulee hyödyntää maaseudun elinkeinollisten mahdollisuuksien edistämiseksi. Tavoitteeseen päästään monipuolistamalla maaseudun tuotevalikoimaa ja varmistamalla paikallisten tuotteiden ja palvelujen saatavuus ja saavutettavuus. Pienten yritysten olisi hyvä hakeutua alueellisten matkailuorganisaatioiden yhteyteen.

44. Liiketoimintaosaaminen uudelle tasolle
Pienten matkailuyritysten toimintaedellytysten ja kannattavuuden parantamiseksi tulee järjestää liiketoimintaosaamisen koulutusta uusilla, käytännönläheisillä tavoilla. Koulutuksen hyödynnettävyyden kannalta on tärkeää, että työtä tehdään paitsi yksittäisissä yrityksissä myös pienissä yritysryhmissä.

45. Maaseudun matkailun perusrakenteet kuntoon
Maaseutumatkailun edellytyksiä ovat hyväkuntoiset tiestöt ja reitistöt ja ympäristön käytön ohjaus esimerkiksi paikkatietokantojen avulla. Matkailijoiden käyttämien reittien suunnittelua ja huoltoa tulee kehittää alueellisten erityispiirteiden pohjalta. Reitistöjen rakentamisessa ja huollossa on pidettävä huolta laadusta, paikallisuuden tunnusta ja monipuolisuudesta.

46. Lappi-osaamista matkailuyrityksiin
Matkailun toimijoiden syvällinen ja monipuolinen Lappi-osaaminen on tärkeää: tieto siitä, mitä Lappi kokonaisuudessaan on. Kotiseudun perinteen ja nykyisyyden opetusta järjestetään eri oppilaitosten perusopetuksessa ja avoimessa opetuksessa.

47. Saamelaisille tuotteille laatumerkki
Matkailulle halutaan tarjota aitoja kulttuurielämyksiä, tietoutta saamelaiskulttuurista ja siten lisätä Lapin matkailullista vetovoimaa kansallisesti ja kansainvälisesti. Aitoon saamelaiskulttuurin perustuvaa matkailua varten kehitetään laatumerkki.

48. Uusia tuotteita uusille asiakkaille
Lappilainen maaseutu tarjoaa monenlaisia mahdollisuuksia matkailutuotteiden kehittämiseksi. Esimerkiksi eräkulttuurin tietojen, käden- ja keittiötaitojen tuotteistaminen tarjoaa yhden perinteeseen pohjaavan tuoteryhmän. Matkailutuotteita löytyy myös lappilaisen luonnon erityispiirteistä ja matkailijoiden harrastustoiminnan pohjalta, esimerkkeinä lintu- ja tähtiharrastajat, kävelymatkailu, metsämatkailu tai hiljaisuusmatkailu. Lappilaista kylämatkailua voidaan edistää järjestämällä matkailukeskusten asiakkaille kylämatkailupäiviä tai peti, puuro ja poro –paketteja eli majoituksen, ruo-

kailun ja ohjelmatarjonnan kokonaisuuksia. Kylillä oleva kulttuuri on voimavara: kylien runoilijat, kirjailijat ja nuorisobändit voivat toimia kylämatkailun vetonauloina hengessä.

49. Hyvinvointi- ja terveyspalveluista matkailutuotteita
Hyvinvointia ja terveyttä tukevat palvelut voidaan ymmärtää laajasti, jolloin ne voivat pitää sisällään esimerkiksi mystiikkaa, kansanperinnettä, hiljaisuutta ja lappilaista luontoa eri muodoissaan. Esimerkkinä Lapissa kehiteltävästä tuoteperheestä ovat erilaiset kylmähoidot, joiden edellytykset ovat Lapissa talvisin luontaisesti tarjolla.

50. Poro maaseudun matkailuvaltti
Kehittämällä porotilamatkailua luodaan työpaikkoja ja hyödynnetään poron imagoarvoa olennaisena osana Lapin matkailun vetovoimatekijöitä. Yhteistyö syntyvän Porotilamatkailuyhdistyksen kanssa on tärkeää laatu-, tuotemerkki- ja markkinointiasioissa ja matkailijoiden poro-ohjelmapalveluihin liittyvien toiveiden kartoittamisessa.

51. Matkailun maankäyttötarpeet huomioitava
Maankäytön ja ympäristön suunnittelussa on tärkeää huomioida matkailulliset näkökohdat esimerkiksi reittien ja äänimaisemien (melu – hiljaisuus) tarpeet. Luontoon perustuvaa matkailua voidaan edistää myös keräämällä matkailulle tärkeitä kohteita koskeva paikkatieto (sijaintitieto + ominaisuustieto) yhteiseen tietokantaan.

KULTTUURI

52. Kulttuurista uutta yrittäjyyttä
Aitouteen ja paikallisuuteen perustuva kulttuurimatkailu edistää alueiden työllisyyttä, taloudellista kehitystä ja edesauttaa kulttuurikohteiden säilyttämistä ja elävöittämistä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että kulttuuritapahtumia ja kulttuuriyrittäjyyttä toteutetaan aidoissa ympäristöissä – niin rakennetussa ympäristössä kuin luonnonympäristöissäkin. Kehitystyössä tulee luoda matkailullisia verkostoja paikallisiin taiteilijoihin ja käsityöläisiin ja yhdistää erilaista osaamista hyödyntäen myös kulttuuri- ja taidelaitoksia sekä oppilaitoksia.

53. Luovuudesta nostetta uusien elinkeinoalojen kehittämiseen
Lapin maaseudun elinkeinotoimintaan saadaan lisäarvoa luovuudesta edistämällä kulttuuritoimijoiden, elinkeinoelämän ja julkisen sektorin innovatiivista yhteistyötä. Kulttuuri- ja taidealan ammattilaisten sekä Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan osaamista tulisi käyttää maaseudun palvelujen ja tuotteiden kehittämiseen. Tällaista yhteistyötä tarvitaan erityisesti uusilla kehittyvillä aloilla kuten luonnontuotealalla ja kehittämispanostusten kohteena olevilla aloilla kuten elintarvikealalla. Myös luovuuskoulutukseen tulee järjestää resursseja.

54. Kulttuuripalveluita myös maaseudulle
Kulttuuri lisää viihtyvyyttä ja alueen vetovoimaisuutta, ehkäisee syrjäytymistä ja kulttuuripalvelut integroivat ihmiset yhteiskuntaan. Nykytilan tiedostamiseksi tulee kartoittaa maaseudun kulttuuritarjonta ja tarpeet sekä kehittää sivistystoimen keskinäistä yhteistyötä niin eri alojen välillä kuin aluetasoillakin. Kuntien välinen yhteistoiminta on välttämätöntä kulttuuripalvelujen hankkimiseksi maaseudulle.

55. Koulurakennukset monitoimikäyttöön
Kulttuuriharrastus edellyttää tiloja. Tilakysymysten ratkaiseminen on edellytys paikalliselle kulttuuritoiminnalle. Koulurakennus voi olla koko väestöä palveleva monitoimitalo, jossa on tarjolla muun muassa kulttuuriharrastuspalveluja, kulttuurijuhlia, kirjastopalveluja, informaatioteknologian tukipalvelua ja koulutusta, verkostomaista ja etäopiskelua hyödyntävää koulutustarjontaa ja esimerkiksi vanhus- ja päiväkotipalveluja moni-ilmeisissä ja monikäyttöisissä tilaratkaisuissa.

56. Lappi mukaan lastenkulttuurikeskusverkostoon
Opetusministeriön on rakentamassa koko maan kattavaa lasten kulttuurikeskusverkostoa, Taikalamppua. Lähiajan haasteista tärkein on saada koko Lapin maaseutu vahvasti mukaan verkostoon ja sitä kautta parantaa lastenkulttuuritarjontaa.

57. Saamelaiskulttuurikeskus Inariin
Inarin kirkonkylään suunniteltuun Saamelaiskulttuurikeskukseen tulevat uudet toimitilat Saamelaiskäräjille. Lisäksi keskus tarjoaa tiloja saamelaisyhdistyksille ja kulttuurin harrastajille. Saamelaiskulttuurikeskus edistää saamelaisten omaehtoista kulttuurin, kielen ja elinkeinoelämän kehittämistä ja lisää tietoa saamelaisuudesta ja saamelaisista alkuperäiskansana.

ELINYMPÄRISTÖ

58. Tiet ja kunnallistekniikka ovat maaseudun peruspalveluita
Toimiva infrastruktuuri on edellytys Lapin maaseudun työ- ja palvelumahdollisuuksille sekä asumiselle. Tietoliikenneyhteyksien osalta oleellista on riittävän tehokkaan ja kattavan laajakaistan rakentaminen maaseudun asukkaiden, julkishallinnon ja yrittäjien tarpeisiin. Maaseudun näkökulmasta huolestuttavaa on perustienpidon määrärahojen niukkuus, joka vaarantaa etenkin vähemmän liikennöidyn tiestön kunnon.

Haja-asutusalueen jätevesihuollon kehittämisessä edistetään neuvonnan ja suunnittelun avulla kiinteistöjen jätevesijärjestelmien toteutusta siten, että talousvesien käsittely viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla toteutuu. Vapaa-ajan asuntojen lisääntyvän ympärivuotisen käytön takia myös Lapin suurten jokivarsien vesihuolto on painopistealueena. Haja-asutusalueen jätehuollon toimivuus taataan kohtuullisesti saavutettavissa olevalla aluekeräyspisteverkostolla.

59. Maaseudun asukkaat mukaan elinympäristönsä suunnitteluun
Alueellisten erityispiirteiden huomioimisen ja aktiivisen osallistumisen edistämiseksi prosessoidaan ja mahdollistetaan osallistumisen muotoja, joiden kautta lappilaiset aktivoituvat vaikuttamaan esimerkiksi kaavoitukseen ja muuhun ympäristönkäytön suunnitteluun ja toteutukseen.

60. Parannetaan maaseudun kulttuuriympäristön laatua
Omaleimainen ja kulttuuriperinnettä arvostava ympäristönhoito edistää viihtyisyyttä ja kotiseutuylpeyttä, minkä lisäksi sillä on matkailun kannalta elinkeinollista arvoa. Kunnat voivat ohjata maisemasuunnittelua kulttuuriympäristöohjelmilla, joille hyvän lähtökohdan luo vuonna 2007 valmistuva Lapin kulttuuriympäristöjen inventointi. Lappilaisia kyläyhdistyksiä kannustetaan huomioimaan kyläsuunnitelmissa myös fyysisen ympäristön kunnostus. Lisäksi tienvarsimaisemien hoito on merkittävää maisemanhoitotyötä, jota tulisi nykyisestään lisätä.

61. Autioituneen rakennukset uusiokäyttöön
Käytöstä poissa olevan rakennuskannan uusiokäyttö edistää maaseutuympäristön viihtyisyyttä ja elinvoimaa. Yhteistyössä omistajien kanssa tulisi järjestää rakennusten inventointi ja kunnostaminen sekä käytön edistäminen esimerkiksi ideakilpailujen avulla ja rakennusten välitystä kehittämällä.

62. Lisää mökkiläisiä ja kausiasukkaita maaseudulle
Lomamökit eivät ole enää pelkästään kesämökkejä, vaan ympärivuotiseen käyttöön tarkoitettuja kakkosasuntoja. Osaaikaisen asumisen edellytyksiä tulee edistää kuntien ja kausiasukkaiden vuoropuhelua lisäämällä ja kehittämällä palveluja myös kausiasukkaiden tarpeisiin. Laajakaistayhteydet ovat välttämättömyys etätyön tekemisen kannalta. Pitempään kestävää asumista varten räätälöidään palvelupaketteja, joiden avulla väliaikainen muuttaminen Lapin maaseudulle tulee mahdolliseksi.

PALVELUT

63. Hyvinvointipalveluita asiakaslähtöisesti yli alue- ja sektorirajojen

Hyvinvointipalvelujen tuottamisen tulee olla asiakaslähtöistä siten, että paikallinen, seudullinen ja maakunnallinen palvelutarjonta on tarkoituksenmukaisesti kohdennettu eri asiakasryhmille. Verkostomainen palvelujen tuottaminen ei tarkoita seudullista keskittämistä vaan hyvinvoinnin palvelujen hajasijoittamista seutukunnan alueelle.

64. Hyvinvointikeskukset ja klinikka-autot

Seudullisen verkostomaisen hyvinvointikeskuksen kokeilussa kootaan yhteen alueen julkisen ja kolmannen sektorin palvelut sekä yksityiset palveluyritykset kustannustehokkaasti. Keskus tarjoaa yrityspohjaisesti uudenlaisia hyvinvointialan asiantuntijatyön muotoja niin yleis- kuin erikoispalveluissa (esimerkiksi etälääkäripalvelut) hyvinvointi- ja informaatioteknologiaa hyödyntäen. Lisäksi keskuksen puitteissa voidaan kehittää vertaisavun malleja (kylätyöntekijät, -talkkarit ja –hoitajat), itsehoidon mahdollisuuksia ja contact centerien tyyppisiä neuvontajärjestelmiä. Yhteistyö edellyttää moniammatillista yhteistyötä, uusien palveluprosessien kehittämistä yritysten, kolmannen sektorin ja julkisen sektorin yhteistyönä ja informaatioteknologian hallintaa.

Sosiaali- ja etenkin terveyspalvelujen tuotannossa voidaan kokeilla kiertävää klinikka-autoa, joka tuo palvelut lähelle maaseudun asukasta. Liikkuvien palvelujen toteuttamiseksi kunnat yhdistävät resurssejaan, jotta Lappiin saadaan seudullisesti toimivia ammattilaisia, esimerkiksi lääkäreitä, jotka voivat kiertää eri toimipisteissä ja jalkautua maaseudulle esimerkiksi klinikka-auton avulla.

65. Hyvinvointiteknologian hyödyntäminen palvelujen tuottamisessa

Hyvinvointiteknologia palvelee ihmisten hyvinvoinnin tarpeita ja pyrkimyksiä parempaan elämään. Hyvinvointiteknologian käyttöönoton tavoitteena on tukea esimerkiksi vanhusten ja vammaisten mahdollisuuksia itsenäiseen elämään. Hyvinvointiteknologian hyödyntäminen edellyttää muun muassa laajakaistan riittävyyttä ja kuntasektorin sosiaali- ja terveydenhuollon osaamista uusien mahdollisuuksien hyödyntämiseen. Teknologian myötä kasvaa myös tarve uudistaa organisaatiorakenteita ja toimintatapoja.

66. Matkailusta tukea hyvinvointipalvelujen tuottamiseen

Matkailukeskukset ovat Lapin maaseudun palvelukeskittymiä. Hyvinvointi- ja terveysmatkailun kehittyminen tarjoaa palveluja myös maaseudun vakituisille asukkaille ja kausiasukkaille Julkisen palvelutuotannon ja matkailupalvelujen yhteistyötä tulee innovatiivisesti edistää. Terveydenhoidon ja matkailun yhteistyö tarjoaa mahdollisuuksia etenkin ennalta ehkäisevässä terveydenhoidossa ja kuntoutuksessa.

67. Työhyvinvointia maaseudun ammatteihin

Maaseudun eri elinkeinoaloilla on omat työhyvinvoinnin erityiskysymyksensä. Julkisella sektorilla työn haasteellisuutta ja jaksamisen ongelmia lisäävät esimerkiksi kuntien niukkenevat resurssit. Projektityö on puolestaan luonteeltaan pätkätyötä ja usein projektien työntekijät ovat pitkäjänteisen työhyvinvoinnin kehittämisen ulkopuolella. Yrittäjien, julkisen sektorin työntekijöiden ja projektityöntekijöiden työskentelyolosuhteita ja työhyvinvointia tulee edistää siten, että hyvien käytäntöjen levittämisestä pidetään erityistä huolta. Myös ennakoidun työvoimapulan takia on tärkeää, että Lapin maaseutu pystyy tarjoamaan niin kiinnostavia työmahdollisuuksia, että maaseudulle hakeutuu nuoria osaajia. Yhteistyötä terveysalan ja neuvontajärjestöjen välillä tulee tiivistää niin, että tieto palvelutarpeesta ja –tarjonnasta voi välittyä neuvontaorganisaation kautta.

68. Huomiota Lapin maaseudun turvallisuuspalveluihin

Maaseudun asukkaiden turvallisuudesta huolehditaan viranomaisten, etenkin poliisi-, sosiaali- ja terveystoimen sekä pelastustoimen, yhteistyöllä ja toimintaan otetaan mukaan myös kolmas sektori ja kansalaiset. Pitkien etäisyyksien Lapissa myös lentopelastustoiminnan turvaaminen on tärke-

ää. Lentopelastustoiminnan varmistamiseksi lähivuosien tavoitteena on saada rahoitus pääasiassa valtion budjetista.

69. Rajayhteistyötä hyvinvointipalvelujen tuottamisessa
Lapilla on valtioiden välistä maarajaa Ruotsiin, Norjaan ja Venäjälle. Länsirajalla yhteisestä toiminnasta on jo hyviä kokemuksia, Venäjä puolestaan on kiinnostava yhteistyökumppani. Hyvinvointialan toimijoiden, kouluttajien ja tutkijoiden välistä yhteistyötä lisätään entisestään valtakunnan rajojen yli tehtävän yhteistyön avulla.

OSAAMINEN

70. Peruskoulupalvelut omalla kotiseudulla
Lapin maaseudun lapsilla on oikeus hyvätasoiseen peruskoulutukseen ja kohtuullisiin koulumatkoihin. Kansallisia innovaatioita ja teknologisia sovelluksia hyödyntäen kehitetään luovia etäopetusratkaisuja: verkostoidutaan maakunnallisesti ja kansallisesti, yhtenäistetään oppimisalustat ja tehdään esimerkiksi ajoittainen kotiopiskelu mahdolliseksi silloin, kun oppilaan koulumatka on erityisen pitkä. Opettajien etäopetuksen osaamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Seudullisesti edistetään opettajien liikkuvuutta. Maaseudun opettajille järjestetään vertaistukea.

71. Luovia ratkaisuja opetustoimeen
Koulutuspalvelujen turvaaminen edellyttää kuntien ja eri koulumuotojen rajat ylittäviä yhtenäisiä toimintatapoja ja etäopetuksen kehittämistä seutukoulun eli verkostomaisen koulutustarjonnan mahdollistamiseksi. Lukioiden ja ammatillisen koulutuksen yhteistyötä tulee tiivistää ja toisen asteen koulutusta kehittää muun muassa verkkokouluhankkeiden kokemusten pohjalta. Korkeaasteen koulutuksessa Lapin maakuntakorkeakoulu palvelee maaseudulla asuvia. Maakuntakorkeakoulua kehitetään edelleen tutkintorajat ylittäväksi, monialaisuuteen kannustavaksi ja yksilöllisesti räätälöidyksi oppimisväyläksi antamaan valmiuksia monipuolisiin maaseutuammatteihin.

72. Kehitetään yrittäjyyskasvatuksen jatkuvaa ketjua
Yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä elämänasennetta voidaan edistää vahvistamalla nuoria kasvamaan kohti itseohjautuvaa, omasta elämästä ja ympäristöstä vastuuta ottavaa kansalaista. Yrittäjyyskasvatuksen tulisi alkaa jo päiväkodissa ja ala-asteella omatoimisuutta ja vähitellen pienimuotoista liiketoimintaa leikin kautta harjoittelemalla. Yläasteilla, lukioissa ja toisen asteen oppilaitoksissa sekä ammattikorkeakouluissa perehdytään oikean yrittämisen maailmaan ja harjoitellaan käytännössä yrittäjyyden taitoja. Lisäksi esimerkiksi 4H-järjestö tarjoaa mahdollisuuksia yrittämisen harjoitteluun. Kodin yrittäjyysmyönteiset asenteet sekä kodin ja koulun välinen yhteistyö ovat tärkeitä uusia yrittäjiä kasvatettaessa.

73. Yrityslähtöistä koulutusta ja neuvontaa
Maaseutuyritysten liiketoimintaosaamisen edistäminen edellyttää selvitystä koulutustarpeista, yritysten kehittymishalua sekä oppilaitosten ja neuvontajärjestöjen vahvaa panostusta. Joustavien koulutusvalintojen mahdollisuus on välttämätöntä esimerkiksi maaseudun monialayrittäjyyden lisäämiseksi. Lisäksi kehitetään muun muassa oppisopimuskoulutusta, yrityshautomoita ja tupakoulutusta vastaamaan maaseudun osaamistarpeita. Monialaistuminen haastaa myös neuvontaosaamisen: neuvontaorganisaatioiden tulee kyetä yrittäjäkohtaisesti auttamaan kannattavuuden, monialaistumisen ja erikoistumisen suuntien ja esimerkiksi yhteisyrittäjyyden vaihtoehtojen pohdinnassa

74. Hyödynnetään tutkimusta Lapin maaseutuosaamisen kehittämisessä
Lapin yliopiston, ammattikorkeakoulujen ja tutkimuslaitosten keskinäistä yhteistyötä tiivistetään Lapin maaseudun tutkimuksen kehittämiseksi ja volyymin kasvattamiseksi.

75. Vahvistetaan lappilaisten kulttuurista pääomaa
Kulttuurisen pääoman vahvistamiseksi tulee edistää kulttuuriperinteen tallentamista ja siirtämistä. Erilaisia perinteen taitajia tulee osallistaa kylien ja elinkeinojen kehittämistoimintaan. Lapin maaseutuperinteen siirtäminen sukupolvelta toiselle kuuluu myös koulujen tärkeään tehtäväkenttään. Erityistä huomiota kiinnitetään taide- ja kulttuurikasvatukseen, sillä ne ovat vahvaan paikalliseen identiteettiin perustuvan lappilaisen luovan talouden perusta.

75. Saamenkielentaitoja saamelaislapsille
Tavoitteena on palauttaa saamen kieli aktiiviseksi käyttökieleksi varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa: elvyttää kieltä ja edistää saamen kielen käyttäjien määrän lisäämistä. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa koltan- ja inarinsaamen kielten nykyistä heikkoa asemaa.

KYLÄTOIMINTA JA YHTEISTYÖ

77. Kyläsuunnitelmia kehittämistyön pohjaksi
Kyläsuunnitelmat ovat kyläläisten keskinäisiä sopimuksia kylänsä kehittämisestä. Käyttökelpoinen suunnitelma on tavoitteellinen, aikataulutettu ja resursoitu ohjelma. Kyläsuunnitelmat tulee ottaa mukaan kunnalliseen ja seutukunnalliseen suunnitteluun maakuntatasolle saakka, jotta eri osapuolet sitoutuvat kehittämistoimintaan ja suunnitelmat saadaan elämään ja toteutumaan. Jos kyläsuunnitelmien teossa tarvitaan koulutusta tai ohjausta, se on tuotava kylille: esimerkiksi tupakoulutukset ovat hyväksi havaittu menetelmä pienryhmäkoulutuksessa.

78. Kylien toiminnallisen verkostoitumisen vahvistaminen
Yksittäinen kylä on usein liian pieni yksikkö viemään asioitaan kunnallisessa tai muussa päätöksenteossa eteenpäin. Yksittäisten kylien välille rakennetaan aitoon yhteistyöhön perustuvia verkostoja. Hallinnollisilla ym. rajoilla ei tässä ole merkitystä. Kylien välinen verkosto voi organisoitua sekin yhdistyksen muotoon. Yhteistyössä oleellista on aito yhteinen asia tai konkreettinen kehittämistyö elinkeinojen ja palvelujen kehittämisessä. Kyläasiain neuvottelukunta on maakuntatasoinen kylien yhteiselin. Kyläasiain neuvottelukunnan roolia kylien edunvalvojana tulee vahvistaa turvaamalla neuvottelukunnan resurssit kuntien yhteisellä panostuksella.

79. Edistetään yhteisöllistä yrittämistä muun muassa palvelujen tuotannossa.
Kolmannen sektorin rooli palvelujen tuottamisessa tulee entistä tärkeämmäksi, kun kuntien taloudelliset resurssit niukkenevat, kylien väestö vanhenee ja kausiasukkaat lisääntyvät. Kilpailukykyisten yhteistoiminnallisten yritysmuotojen kehittäminen palvelutuotantoon on Lapin maaseudun haaste, joka edellyttää koulutuksen järjestämistä kylien toimijayhteisöille ja sopimuksellista toimintaa esimerkiksi kuntien ja palveluyrittäjien kesken. Myös Lapin maatilojen välinen yhteisyrittäjyys on yksi mahdollisuus maaseudun elinkeinojen kehittämisessä.

80. Projektit yhteistyöhön
Ohjelmaperustainen aluepolitiikka perustuu projektien ja hankkeiden kautta tehtävään kehittämistyöhön. Projektityön ongelmana on usein jatkuvuuden puute. Toimivan tiedonkulun varmistamiseksi ja päällekkäisen toiminnan välttämiseksi seutukunnissa tulisi olla koordinaattoreita, jotka kytkevät yhteen projekteissa karttuneen osaamisen ja hyvät käytännöt.

81. Nuoret mukaan kehittämistyöhön
Kuntien nuorisovaltuustojen lisäksi nuorille tulee luoda omia kehittämisfoorumeita, joilla on myös elinkeinollista kehittämisvastuuta ja voimavaroja. Nuoria tulee kannustaa osallistumaan kyläyhdistysten toimintaan ja niihin perustetaan nuorten omia jaostoja. Lisäksi maaseudun nuorille tulee järjestää kokoontumistiloja ja kuljetuksia yhteisiin tapaamisiin ja maaseudun nuorten keskinäisen yhteisöllisyyden lisäämisestä järjestetään nuorten oma ideakilpailu.

82. Vahvojen elinkeinoalojen ja eri sektoreiden erityisosaajien yhteistyö
Kehittämistyössä oleellista on edistää paikallisesti vahvojen elinkeinoalojen ja yrittäjien yhteistyötä. Hanketyössä ja muussa maaseudun kehittämisessä erityisosaamista vaativien tehtävien hoitamiseksi tehdään maaseutuosaajien rekisteri ja tietopankki. Näin turvataan kehittämistyöhön osallistuvien tietotaidon hyödyntäminen maakunnan eduksi ja edistetään omien osaajien pysymistä maakunnassa.

83. Lapin maaseutufoorumit
Maaseutuohjelman laatiminen on ollut yhteisöllinen prosessi, jonka tavoitteiden edistäminen edellyttää jatkuvaa kumppanuutta: yhteistoimintaa Lapin maaseudun kehittämiseksi. Maaseutuohjelma vie Lapin uudelle rakennerahastokaudelle ja kauden ohjelmat ovat tärkeimpiä maaseudun kehittämisen välineitä. Jotta Lapin maaseudusta syntyy Lapin maakuntalaulun kuvaama Maa Ponteva vuoteen 2013 mennessä, ohjelman toteuttamiseksi tulee järjestää maaseutufoorumeita, joissa arvioidaan ohjelman toteutumista ja suunnataan toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi ja niiden edelleen kehittämiseksi.

Sisällysluettelo

I Lapin maaseudun nykypäivä 2
II Valo- ja vetovoimainen Lapin maaseutu visio vuodelle 2013 2
III Maa Ponteva ohjelman strategia-askeleet 3
IV Kehittämisehdotukset 4
Yrittäjyys 4
Maatalous 5
Metsätalous ja puutoimiala 6
Porotalous 6
Kalatalous 7
Luonnontuoteala ja bioenergiatuotanto 8
Elintarvikeala 9
Matkailu 10
Kulttuuri 11
Elinympäristö 12
Palvelut 13
Osaaminen 14
Kylätoiminta ja yhteistyö 15

Lapin maaseututyöryhmä

Lapin liitto	Ari Ruotsalainen, pj./ Martti Ruokamo
Lapin liitto	Säde Guttorm / Raija Bergdahl
Lapin liitto	Jaakko Huttunen, vpj. / Inkeri Yritys
Lapin liitto	Raili Salla / Eila Impiö
MTK-Lappi r.y.	Kaija Kinnunen / Juhani Lampela
Lapin TE-keskus	Hannu Linjakumpu / Pekka Selkälä
Lapin Maaseutukeskus	Matti Ylimommo / Ari Alamikkotervo
Lapin ympäristökeskus	Olavi Parpala / Kari Porsanger
Lapin lääninhallitus	Kauko Kunnari / Päivi Ekhdal
Pohjois-Lapin alueyhteistyön ky	Hannu Paananen / Vieno Länsman
Tornionlaakson seutukunta	Reetta Laitinen / Risto Kuusijärvi
Outokaira tuottamhan ry.	Anne Anttila / Matti Lankila
Rovaniemen ammattikorkeakoulu	Hilkka Jankkila / Veikko Maijala
Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu	Leena Leväsvirta / Leena Alalääkkölä
Paliskuntain Yhdistys	Pertti Viik / Matti Särkelä
Lapin metsäkeskus	Pirkko Hyppönen / Ari Meriläinen
Peräpohjolan kehitys ry	Rauno Kuha / Tommi Lepojärvi
Kemi-Tornio alueen kehittämiskeskus	Mika Simoska / Sirkka Lääkkö
Pohjoisimman Lapin Leader ry	Seppo Kaaretkoski / Veikko Niemelä
Rovaniemen maalaiskunta	Kaisa Laitinen / Anne Nuutinen
Tunturi-Lapin Kehitys ry	Heikki Kauppinen / Leni Keskitalo
Lapin kyläasiain neuvottelukunta	Eija Leppäjärvi / Viljo Huhtaniska
Itä-Lapin kuntayhtymä	Juha Kesälahti / Mauri Aarrevaara
Kyläkulttuuria Tuntureitten Maasta ry	Timo Kurula / Erja Risto
Saamelaiskäräjät	Juha Guttorm

Maaseututyöryhmä toimi maaseutuohjelman laatimistyön ohjusryhmänä.

Asiantuntijatyöryhmät ja niiden puheenjohtajat

Maatalous: Hannu Linjakumpu/Lapin TE-keskus
Maaseudun yrittäjyys: Kari Rekilä/Yrityskonsultointi Kari Rekilä
Palvelut: Eila Korpivuoma/Lapin lääninhallitus
Porotalous: Pertti Viik/Paliskuntain yhdistys
Kalatalous: Jari Leskinen/Lapin TE-keskus
Luonnontuoteala: Irja Mäkitalo/Lapin maaseutukeskus
Matkailu: Aila Kumentola/Lapin yliopisto
Maaseudun ympäristö: Olavi Parpala/Lapin ympäristökeskus
Elintarvike: Jussi Veijola/Lapin maaseutukeskus
Metsä: Kehittämispäällikkö Pirkko Hyppönen/Lapin metsäkeskus
Kulttuuri: Satu Ahonen/Lapin yliopisto ja Riitta Kuusikko/Rovaniemen taidemuseo
Kylien toiminta: Sirkka-Liisa Peteri/Lapin luonto-opisto

Asiantuntijatyöryhmät työstivät teema- ja toimialakohtaisia kehittämisehdotuksia.

Työ tilattiin Lapin yliopiston ennakointi- ja arviointikeskukselta, jossa suunnittelijana toimi Eeva Snellman ja työn vastuullisena johtajana Leena Suopajärvi.

Maa Ponteva –ohjelmaan sisältyy erillisenä liitteenä Saamelaiskäräjien laatima katsaus saamelaisten erityiskysymyksiin ja esitykset maaseutuohjelmaan.